

Statsbudsjettet 2027: Styrk fri forskning og gjør forskerkarrieren mer attraktiv

Innspill fra Akademiet for yngre forskere til Utdannings- og forskningskomiteens behandling av Prop. 1 S (2026–2027)

Akademiet for yngre forskere (AYF) takker for muligheten til å gi innspill til statsbudsjettet for 2027. Norge trenger forskning for å sikre kunnskapsbaserte beslutninger, møte samfunnsutfordringer, og utvikle nye næringer. Det krever at regjeringen aktivt styrker forskningen gjennom økt investering, verner om den frie forskningen, og gjør det attraktivt å være forsker.

AYF ber komiteen prioritere økte forskningsinvesteringer, mer fri og forskerinitiert forskning og bedre vilkår for å rekruttere og beholde unge forskere på tvers av UH- og instituttsektoren. AYF er også medlem av Kunnskapsalliansen, som samler ni organisasjoner om behovet for en sterkere satsing på kunnskap¹.

1. Snu realnedgangen og trapp opp forskningsinvesteringene

Regjeringen anslår samlede FoU-bevilgninger på 51,5 milliarder kroner i 2027, tilsvarende en realnedgang på 1,1 prosent. Selv om deler av nedgangen skyldes lavere bevilgningsbehov til byggeprosjekter, mener AYF at forskningsambisjonene må være høyere, og ikke i takt med utviklingen i resten av Norden².

Draghi-rapporten om Europas konkurransekraft løfter forskning og innovasjon som sentralt for å øke produktiviteten og lykkes med omstillingen. Den nye nordiske konkurransekrafttrapporten peker samtidig på at Norden har sterke forskningsmiljøer, men må bli bedre til å omsette kunnskap til nye virksomheter og verdiskaping. Tilgang til kompetanse, talent, kapital og teknologi blir avgjørende fremover³.

For Regjeringen bør dette få konkrete følger for prioriteringene i statsbudsjettet. Skal vi utvikle nye næringer og ta i bruk ny kunnskap, trenger vi forskningsmiljøer som kan bygge kompetanse over tid, og en attraktiv forskerkarriere. Forskerne må få mulighet til å prøve ut ideer, og institusjonene må kunne rekruttere og beholde dem.

AYF, som en del av Kunnskapsalliansen, oppfordrer komiteen bidra til å snu realnedgangen i 2027 og oppfordrer regjeringen legge frem en forpliktende

Akademiet for yngre forskere

opptrappingsplan for offentlige investeringer i forskning og innovasjon til minst 1,25 prosent av BNP innen 2030. Dette krever at alle departementer tar ansvar for, og investerer ytterligere i forskning på sine områder, og at regjeringen samordner innsatsen¹.

2. Gi flere forskere mulighet til å utvikle egne ideer

Under kap. 285, post 72 «Langsiktig, grunnleggende forskning» foreslås en tilsagnsramme på 4,0 milliarder kroner. Av dette er 333 millioner øremerket livsvitenskap, inkludert bioteknologi, nevroteknologi og kjemi.⁴

AYF støtter investeringer i viktige forskningsområder. Samtidig trenger vi forskning som utfordrer etablerte antakelser og undersøker spørsmål utenfor de politisk prioriterte temaene. Vi vet ikke på forhånd hvilken kunnskap som blir avgjørende for å håndtere neste krise eller utvikle neste gjennombrudd og det er regjeringen sitt ansvar å bidra til å oppbygge og bevare kunnskapsberedskap.

For yngre forskere er åpne prosjektutlysninger en viktig mulighet til å etablere seg som selvstendige forskere. Utvikling av fremtidens ledende forskere er avhengig av at unge forskere gis muligheter til å etablere forskningsgrupper og utvikle både seg og sine fagmiljø. Finansieringen må gi rom for nye ideer på tvers av fag, også utenfor store, etablerte satsinger.

AYF oppfordrer komiteen til å øke tilsagnsrammen under kap. 285, post 72, med tilhørende bevilgning og fullmakt, og prioritere økningen til fri, forskerinitiert forskning. Styrkingen bør være varig og gi flere muligheter gjennom åpne utlysninger, blant annet FRIPRO. Det er rammen for nye tilsagn som avgjør hvor mye ny aktivitet Forskningsrådet kan igangsette⁴.

3. Gjør det mulig å velge og bli i forskerkarrieren

AYF og Forskerforbundets aktuelle rapport «Sånn er det å jobbe som forsker» bygger på svar fra 898 unge forskere. Blant respondentene under 40 år vil bare 27 prosent anbefale forskerkarrieren. I hele utvalget er andelen 41 prosent blant fast ansatte og 20 prosent blant midlertidig ansatte. To av tre stipendiater og postdoktorer mangler eller er usikre på om de har en formell karriereplan⁵.

Dette er et varsko for rekrutteringen til norsk forskning. Tallene viser hvor viktig det er å gjøre forskerkarrieren mer forutsigbar. Norge trenger både et tilstrekkelig antall rekrutteringsstillinger og bedre muligheter for å fortsette i forskerkarrieren etter doktorgraden og postdoktorperioden.

Akademiet for yngre forskere

Samtidig viser Khronos gjennomgang av DBH-tall at antallet faglige årsverk ved statlige universiteter og høyskoler under Kunnskapsdepartementet falt med 862,5 fra 2024 til 2025. Universitetet i Oslo opplyser at mesteparten av den faglige nedgangen gjelder rekrutteringsstillinger⁶. Færre innganger til forskningen og usikre karriereutsikter svekker rekrutteringen fra hver sin side.

Frie prosjektmidler og grunnbevilgninger løser ulike oppgaver. Prosjektmidler gir forskerne mulighet til å utvikle egne ideer. Grunnbevilgningene gjør det mulig for institusjonene å planlegge bemanning, sikre forskningstid og opprettholde fagmiljøer mellom prosjekter. Begge deler er nødvendig for at yngre forskere skal kunne bygge en karriere.

AYF oppfordrer komiteen styrke institusjonenes mulighet til å tilby faste stillinger til varige oppgaver og be regjeringen følge opp karrierevilkårene i styringsdialogen. Institusjonene må ta ansvar for systematisk karriereplanlegging og veiledning, inkludert muligheter utenfor academia. Karriereveiledning kan likevel ikke kompensere for manglende jobbmuligheter. Bedre grunnfinansiering under kap. 260, post 50 og 70, og tilgang til prosjektmidler under kap. 285, post 72, må støtte opp om dette arbeidet.

4. Ivareta faglig bredde i kompetansebudsjettet

Kompetansebudsjettet skal bidra til bedre sammenheng mellom utdanningstilbudene og samfunnets kompetansebehov. Regjeringen ber institusjonene prioritere realfag, teknologi og helsefag, blant annet gjennom omdisponering innenfor rammene.⁷ AYF mener at prioriteringene må ivareta institusjonenes faglige autonomi og ikke styres for ensidig av næringslivets kortsiktige kompetansebehov. Konsekvensene for forskning og forskerrekruttering må inngå i vurderingene.

AYF er bekymret for at endringene i sektorens finansiering og insentiver de siste årene kan føre til at undervisning prioriteres på bekostning av forskning. Fra 2025 ble blant annet indikatorene for publisering og eksterne forskningsinntekter fjernet fra den resultatbaserte finansieringen, mens studiepoeng, fullføring og avlagte doktorgrader fortsatt gir uttelling. Grunnbevilgningene må gi institusjonene rom til å ivareta både forskning og utdanning.

Endringer i utdanningstilbudene kan også svekke forskningsmiljøer og rekrutteringen til fagene. Arbeidsmarkedets behov kan endre seg raskt, mens fagmiljøer tar lang tid å bygge opp. Humaniora og samfunnsvitenskap bidrar med kunnskap om blant annet demokrati, språk og samfunnsendringer som er nødvendig for å lykkes med omstilling. Prioriteringene må ivareta denne bredden og gi rom for samarbeid på tvers av fag.

Regjeringen foreslår en reduksjon på 477,7 millioner kroner under kap. 260 for å finansiere omprioriteringer og nye satsinger i tråd med kompetansebudsjettet⁸. **AYF**

Akademiet for yngre forskere

oppfordrer komiteen til å reversere denne reduksjonen og finansiere nye satsinger uten å svekke institusjonenes frie midler. Videreutviklingen av kompetansebudsjettet må skje i dialog med fagmiljøene og bygge på vurderinger av langsiktige konsekvenser for både utdanning og forskning.

5. Styrk instituttsektoren

Forskningsinstituttene er viktige arbeidsplasser for yngre forskere og bidrar med kunnskap til næringsliv og offentlig sektor. Grunnfinansieringen må gi rom for faglig utvikling og kompetanseoppbygging utover det enkelte oppdrag. **AYF oppfordrer komiteen til å styrke grunnbevilgningen til samfunnsvitenskapelige forskningsinstitutter under kap. 285, post 73.** Regjeringen bør også følge opp grunnfinansieringen i øvrige deler av instituttsektoren gjennom de ansvarlige departementene⁹.

6. Styrk det internasjonale samarbeidet

Internasjonalt samarbeid gir yngre forskere tilgang til forskningsutstyr, samarbeidspartnere og fagmiljøer som ikke finnes ved egen institusjon. Norske aktører hadde per juni 2026 hentet hjem over 20 milliarder kroner fra Horisont Europa, tilsvarende 2,96 prosent av de konkurranseutsatte midlene og over regjeringens ambisjon på 2,8 prosent¹⁰. **AYF oppfordrer komiteen til å sikre finansieringen av norsk deltakelse i Horisont Europa under kap. 288, post 73, og tilstrekkelige midler til Retur-EU under kap. 285, post 71.** Retur-EU bidrar til at forskningsinstituttene har økonomiske forutsetninger for å delta.

AYF er svært bekymret for at begrensede finansieringsmuligheter hindrer yngre forskere i å bygge internasjonal erfaring og utvikle egne prosjekter. Yngre forskere må ha tilgang til støtteordninger som gjør det mulig å delta i internasjonale forskningsopphold og samarbeid. EU-finansiering må suppleres med gode nasjonale ordninger for mobilitet og selvstendige prosjekter tidlig i forskerkarrieren.

AYFs prioriteringer

- Snu realnedgangen og legg en forpliktende plan for økte offentlige forskningsinvesteringer.
- Øk tilsagnsrammen under kap. 285, post 72, og prioriter fri, forskerinitiert forskning.
- Reverser reduksjonen på 477,7 millioner kroner under kap. 260 og ivareta faglig bredde.

Akademiet for yngre forskere

- Styrk forskerkarrierene gjennom bedre finansiering, faste stillinger og karriereoppfølging.
- Styrk instituttsektorens grunnfinansiering
- Sikre tilstrekkelig finansiering av norsk deltakelse i EUs rammeprogrammer og Retur-EU.

På vegne av Akademiet for yngre forskere

Melina Buns

Leder

Marte Emilie Sandvik Haaland

Tidl. leder

Bjørn Kristian Danbolt

Generalsekretær

Akademiet for yngre forskere

Fotnoter

1. Kunnskapsalliansen er en sammenslutning bestående av Abelia, Akademiet for yngre forskere, Det Norske Vitenskapsakademi, Foreningen for innovasjonsselskaper i Norge (FIN), Forskerforbundet, Forskningsinstituttene Fellesarena (FFA), Norsk Studentorganisasjon, Tekna og Universitets- og høgskolerådet.
2. Kunnskapsdepartementet, Prop. 1 S (2026–2027), del III, kap. 6, s. 239–240.
3. Mario Draghi (2024), *The future of European competitiveness*, del A; Copenhagen Economics (2026), *Analysis of Competitiveness in a Nordic Perspective*, TemaNord 2026:538, del 2, sammendrag; Nærings- og fiskeridepartementets omtale, 1. oktober 2026.
4. Prop. 1 S (2026–2027), kap. 285, post 72, s. 187–188.
5. AYF og Forskerforbundet (2026), «Sånn er det å jobbe som forsker», s. 10, 24 og 35. Undersøkelsen bygger på et selvselektert utvalg; tallene beskriver respondentene.
6. Khrono, «Flest faglige årsverk som forsvinner i nedbemanning», 1. desember 2025, basert på DBH/HK-dir. Tallene gjelder faglige årsverk, ikke antall forskere.
7. Prop. 1 S (2026–2027), del III, kap. 5, s. 215–217.
8. Samme proposisjon, kap. 260, post 50 og 70, s. 169. Reduksjonen gjelder omprioriteringer og nye satsinger, ikke nettoendringen for kapitlet.
9. Samme proposisjon, kap. 285, post 73, s. 189–190.
10. Samme proposisjon, kap. 288, post 73, s. 194–195, og kap. 285, post 71, s. 186–187. Returtallene er hentet fra Prop. 1 S (2026–2027), Nærings- og fiskeridepartementet, del I, omtalen «Norsk deltakelse i næringsrelevante EU-programmer og strategiske satsinger», og gjelder samlet norsk uttelling i Horisont Europa fra programstart i 2021 til juni 2026.